

◆ פרשיות "נצבים" "וילך" "ואם כסף"
◆ הבאת הטף למצוות הקהל
◆ לא מבינים, אך קולטים
◆ "שוטה" הפטור מן המצוות, יכול לעשות קניין?

השבוע בגליון

◆ מבוא למסכת חגיגה
◆ מצוות ראייה - קרבן חגיגה - מצוות שמחה
◆ סגולת מסכת חגיגה
◆ מעשה בחסיד

דבר העורך

בשם החופש והחרות

העולים מרוסיה הביאו עמם אוצר אדיר של מעשיות וסיפורים, חלקם מסמרי שער, מן התקופה הארוכה של השלטון הקומוניסטי. לפעמים קשה לדעת אם המעשים אכן התרחשו, או שמא מחלקת הדוברות היעילה של הק.ג.ב. היא שרקמה את העלילות והפיצה אותן ברבים כדי לטעת מורא ופחד בקרב ההמונים. כך או כך, יהודי יליד רוסיה, שהזדמן לא מכבר לבית המדרש "מאורות הדף היומי" למגידי שיעורים, שח לתומו את המעשה הבא, שלקחו רב.

המבצע היה מורכב והוא תוכנן לפרטיו. הם נמנו על האנשים שלא היו מסוגלים לשאת את עריצותו של סטלין, אך לא היתה בהם די תבונה כדי ליישר קו עם המציאות ולהבין כי סופם המר קרוב מכפי שהם צופים.

לילה אחד, אחדים מהם התכנסו על גדות הוולגה כדרכם מפעם לפעם. עודם הוזים במים השקטים, הם הוקפו לפתע בידי סוכני חרש, ומכאן ואילך... הכל מוכר. לא כל כך, ההמשך היה בלתי צפוי.

אחד מחברי הקבוצה ניסה להמלט מידי הסוכנים, שלא היססו לירות בו ולפצוע אותו קשות. חבריו הובילו אל בית המאסר והוא הובהל אל בית חולים לרגל פציעתו. החברים שונתרו בחוץ, גמרו אומר בנפשם כי יחלצוהו מבית החולים ויוציאוהו לחופשי.

אומץ רב ותעוזה נדירה נדרשו רק כדי לחשוב לבצע מהלך מסוג זה באותם ימים. אך הם החליטו. ערך החיות עמד מול עיניהם וליבה את רוחם כמפוח ענק. **אמרו** ועשו.

לאחר שבועות של בדיקות חשאיות, היו דרכי בית החולים השמור ידועות להם על כל משעוליהן, זמני חילופי המשמרות, וכן פרטיהם האישיים של הצוות הרפואי שעבד במחלקה בה אושפזו חברים הפצוע.

פתק קטן שהוברח אליו בקרביו של סרדין גדול היווה את תחילת המבצע: "תתכונן. בעוד ארבע לילות אח מהצוות הרפואי יבתק את הכבלים האוזקים אותך אל מיטתך. תדדה במהירות אל חלון המסדרון, שם נמתין לך, בשם החופש והחרות"

מחוץ לבית החולים הם התארגנו באופן מרשים.

מבוא למסכת חגיגה

מסכת חגיגה עוסקת במצוות הנוגעות לרגלים. שלש מצוות ישנן הנוהגות בשלשת הרגלים: מצוות ראייה. מצוות חגיגה. מצוות שמחה.

מצוות ראייה: כל אדם מישראל חייב להראות לפני ה' בבית המקדש בכל רגל, כנאמר (שמות כג/יז): "שָׁלַשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה יִרְאֶה לְךָ זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאֵדָן ה' קיום המצווה היא עליה לרגל והבאת קרבן עולת ראייה, כציווי התורה "ולא יראו פני ריקם" (ראה רמב"ם הלכות חגיגה פרק א' וספר המפתח שם).

קרבן חגיגה: חייב כל אדם להקריב קרבן בבואו ברגל לבית המקדש. קרבן זה מכונה "קרבן חגיגה" כמו גם "שלמי חגיגה", לפי שהוא קרבן שלמים.

ראוי לציין, כי לדעת הרמב"ם (הלכות בית הבחירה פרק א' הלכה א') חלק מהותי מבניין בית המקדש הוא כדי שניתן יהיה לקיים בו מצוות אלו: "מצוות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגים עליו שלש פעמים בשנה"

מצוות שמחה: בזמן שבית המקדש קיים, מצוות שמחה מתקיימת באכילת בשר קרבנות, כפי שדרשו חז"ל [יש אומרים שחובה להקריב קרבן "שלמי שמחה" לקיום מצוות שמחה - בכך נרחיב בגליון הבא, אי"ה]. לגבי דינו של אדם שאינו יכול לאכול קרבנות, נחלקו הראשונים אם אין לו אפשרות לקיים מצוות שמחה, או שיכול לקיימה מן התורה בדבר אחר המשמחו. מחלוקת זו נוגעת לכולנו, כיום שבית המקדש אינו קיים. מכל מקום, לדעת הכל, חובה מדרבנן לשמוח בחג (ראה "שאגת אריה" סימן ס"ה, וב"מנחת חינוך" מצווה תפ"ח).

בשונה מן המצוות הקודמות, מהן נשים פטורות, הרי שנחלקו בגמרא, ובעקבותיהם הראשונים להלכה: יש אומרים שהן חייבות במצוות שמחה ויש חולקים כי מצווה זו מוטלת על הבעל, שעליו מוטל לשמחה (ראה רמב"ם שם ובהשגות הראב"ד).

בשלש המצוות הללו עוסקת המסכת בהרחבה בשני פרקים הראשונים. בין לבין מתייחסת המשנה, והגמרא בעקבותיה, לנושאים אחרים, ביניהם מעשה בראשית ומעשה מרכבה - עניינים עמוקים, רזים ונסתרים. מסכת חגיגה היא המסכת היחידה בתלמוד בה רוכזו דברי חז"ל רבים בנושאים השייכים לתורת הנסתר.

החל מן המשנה האחרונה של הפרק השני, ובכל הפרק השלישי, האחרון, עוסקת המסכת בענייני טומאה וטהרה [ראה בהקדמה למסכת חגיגה בהוצאת "מאורות הדף היומי", מדוע סודרה המשנה הראשונה של ענייני טומאה וטהרה בשלהי הפרק השני ולא צורפה לאחיותיה שבפרק השלישי].

בדפים אלה עוסקת המסכת בפרטים הנוגעים לטומאת עם הארץ ומתי הוא נאמן על

עילוי נשמת

מרת **ביה מזוז** ע"ה
בת ר' יוסף ושרינה ז"ל
נלב"ע כ' בניסן תשס"א
תנצב"ה
הנוצחה ע"י ילדיה שיחיו

עילוי נשמת

הרה"ח
שמואל יצחק יהודה גומבו ז"ל
רב הצדקות והחסד ב"ר ראובן ז"ל
נלב"ע ט' באדר תשס"ז
תנצב"ה
הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

מרת **פראדל גיטל גומבו** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל
נלב"ע כ"ה בניסן תשס"א
תנצב"ה
הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו - ארה"ב

טהרת תרומה וקדשים. נושאים אלה צורפו למסכת חגיגה, מפני שבעת הרגלים התקבץ כל העם לירושלים, והתערבו עמי ארצות ב"חברים" - המקפידים ביותר על זהירות מטומאה. המשנה והגמרא מפרטות תקנות מיוחדות בעניינים אלה שתקנו חכמים בימי הרגל.

מסכת חגיגה היא האחרונה בסדר מועד. הרמב"ם בהקדמתו (לפירושו למשניות) מסביר, כי מפני שהמסכת מתמקדת בעיקר במצווה הנוגעת לאנשים בלבד ולא לנשים, היא נקבעה בסוף הסדר.

סגולת מסכת חגיגה

במחזור זה של הדף היומי, זוכים לומדי הדף היומי לסיים את מסכת "מועד קטן" בחג הפסח, ואף לפתוח בלימוד מסכת חגיגה ביום האחרון של חג הפסח.

בעל "אפיקי ים" כותב (בסוף ספרו), כי עניין גדול הוא לעסוק בכל רגל במסכת חגיגה, "אחר שאין בידינו, בעוונותינו הרבים, לעלות וליראות ולקיים בפועל"

מעשה בחסיד: בספרי הקדמונים מסופר על חסיד שעסק כל ימיו במסכת חגיגה, ובשעה שנפטר מן העולם, סובבה אשה אחת בין החכמים ואמרה להם כי נפטר פלוני ויפנו נא לעסוק בהספדו. לכשנשאלה לשמה, השיבה: "חגיגה" מאוחר יותר הבינו, כי היתה זו המסכת עצמה, שהתלבשה בדמות אשה, שדאגה לכבודו של אותו חכם שעסק בה ולמדה רבות (ראה מנורת המאור ח"ב סוף פ"ה נר ג' כלל ח').

בספר "קב הישר" (פרק י"ד) מובא מעשה זה בתוספת הסבר, מדוע חכם זה עסק במסכת חגיגה בלבד. הוא התגורר בכפר קטן ולא היו עמו ספרים מלבד מסכת חגיגה. בעל "קב הישר" מספר, כי חכם זה "האריך ימים מאד, ולבסוף קודם מותו, נתלבשה אותה המסכת בדמות אשה, והלכה לפניו אחר מותו עד שהביאה אותו חסיד לגן עדן"

רישומו של מעשה נורא זה הטביע את חותמו גם בספר "מגיד מישרים" המיוחס למרן ה"בית יוסף", בו העלה המחבר על הכתב שיחות שניהל עם מגיד מן השמים. בפרשת תזריע רשם מחבר הספר שכה אמר 'המגיד': "פוק חזי איך אוקירת ומאי עבדית להווא גברא, דאוליף מסכת חגיגה" = צא וראה כיצד כיבדתי לאותו אדם שלמד מסכת חגיגה.

יש שכתבו, כי את מסכת חגיגה יש ללמוד ביארציט, כי יש בה סגולה מיוחדת (ראה שו"ת "שואל ומשיב" מהדו"ק ח"ב סימן קפ"ה ד"ה "והנה"). נימוקים שונים נאמרו בדבר. היו שפירשו, כי מאחר שבסיום המסכת נאמרו דברי שבח על כל ישראל, גם עוברי עבירה שבהם, לפיכך יפה לימוד מסכת זו כדי ללמד זכות על הנפטר (ראה שו"ת "דברי יהושע" ח"ד סימן י"ח). אחרים הביאו בקשר לכך את המעשה הנזכר על אודות החסיד שעסק במסכת חגיגה, ולמדו ממנו שסגולת מסכת זו להגן, לשמור ולהליץ זכות ("אוצר יד החיים", אות תשס"ב).

מעניין לציין, כי רבי אליהו מגריידיץ, תלמידו של הגאון רבי עקיבא איגר, המפורסם בקדושתו ובחסידותו, הורה דרך לישועה בעת צרה והיא כוללת גם זאת שעל האדם לקבל על עצמו קבלה טובה. הוא מספר כי במקרה מסויים קיבל על עצמו ללמוד מסכת חגיגה - "והיה פלא שביושבי פסח ביום א', קודם התפילת מוסף, נאמר לי הבשורה הישועה, ובפסח יש חגיגת היום וחגיגת הפסח" ("מרגלית טובה" ב', י-ב).

פרשיות "נצבים" ו"ילך" ואם כסף"

השבוע מתמקדים לומדי הדף היומי בלימוד מצוות ראייה ומצוות הקהל. מצוות ראייה כתובה בפרשת משפטים שבחומש שמות ומצוות הקהל כתובה בפרשת וילך שבחומש דברים. לומד שיפתח את ספר "החינוך", בו סידר המחבר את מצוות התורה לפי סדר הפרשות, יגלה לתדהמתו כי מצוות ראייה כתובה בפרשת... "ואם כסף", ואילו מצוות הקהל כתובה בפרשת ניצבים. על פשרם של דברים נעמוד במאמר הבא.

בסדר קריאת התורה הנוהג בימינו, קוראים את כל ספר התורה במחזור שנתי. מניין פרשות התורה - חמישים וארבע, ואילו בשנה רגילה מניין שבתות השנה שקוראים בהן פרשת השבוע הוא חמישים ושתיים בלבד, מפני שבשבתות החלות בחגים, קוראים מעניין היום, כבשבת זו של חול המועד פסח. כדי להספיק לקרוא את כל הפרשות במשך השנה, צוותו פרשות זו לזו ועיתים שתי פרשות נקראות בשבת אחת בצוותא.

זוגות הפרשות העשויות להיקרא בשבת אחת הן: תרומה-תצוה, ויקהל-פקודי, תזריע-מצורע, אחרי מות-קדושים, בהר-בחוקותי, חוקת-בלק [בחור"ל בלבד], מטות-מסעי, ניצבים-וילך. הידיעה הרווחת היא, כי פרשות ניצבים וילך, שתי פרשות הנה. ברם, יש הסוברים כי אינן אלא פרשה אחת, שלעיתים חוצים את קריאתה לשתי שבתות, מפני הצורך... כך עולה מדברי הגר"א

מכונת מסחרית הוסבה לאמבולנס על כל הצידו הדרוש. החולה לא היה יכול להתנתק ממכשירי האינפוזיה לזמן רב. רופא שנמנה על חברי הקבוצה התנדב לטפל בחולה מרגע יציאתו מן החלון, ונהג מיומן הציע עצמו לנהוג את המכונת למקום מבטחים, שם הוכן חדר מתאים להבראת החולה.

הלילה הגיע.
האח שנשכר על ידי חברי הקבוצה רעד בכל גופו. התשלום הגבוה שהוצע לו, פיתה אותו לבצע את חלקו במשימה, אך לא היה בו כדי לשאת את הפחד האיום שאחז בו. בשעה המיועדת הוא יזם הפחד חשמל באגף בו שכן החולה, ובחשכת הליל הוא אץ רץ אל חדרו של החולה, גישש באפילה, שלף מכיסו את הפצירה, ביתק את שביקת ונס על נפשו.

פתק ירוק שנחת בחצר בית החולים נשא בחובו מילה אחת: "ניתקת!"
שוכני הרכב הדרוכים, פקחו את עיניהם בכפליים. בלשו לכל עבר בעודם מצפים לראות את חברם מאותת להם מן החלון. הסלמות והחבלים היו מוכנים להשלף כהרף עין מתא המטען. כל המבצע אמור להמשך שבעים שניות בלבד. כך על פי תרגולים חוזרים ונשנים שערכו במחוז נידח.

חלפו דקות אחדות והחולה איננו. **מנורות** החשמל שבו להאיר. פה ושם יצאו חולים מנומנמים רגל הפסקת החשמל הבלתי צפויה, וכעבור דקות אחדות שבה לשרור דממת הליל במסדרונות ובחדרים.

סקרנותו של האח בערה בו. מה זה אירע לחולה הטיפש? שנים ארוכות שהוא משרת בבית החולים, ומעולם לא נתקל באסיר-חולה שניתנה לו הזדמנות להמלט אל החופש, והנה זה שוכב במיטתו משוחרר מן הכלבים, ואינו עושה מאומה.

לפנות בוקר הסקרנות הכריעה אותו. הוא נכנס אל החדר, ובחלחה חזה בחולה השרוע על מיטתו ללא רוח חיים. דקות אחדות עמד משותק על מקומו. לאורה הקלוש של מנורת הלילה בהקו האזיקים העבותים שאסרו את החולה אל מיטתו, ולצד המיטה היו שרועים חוטי אינפוזיה חתוכים...

★ ★ ★

יש כבלים השוללים את החרות - מהם נותקנו ביציאת מצרים. לא עוד בני אנוש נטולי מחשבה עצמית, עבדים נרצעים לעם אכזר הנשלט בעצמו על ידי תאוותיו ויצריו.

יש כבלים המחברים אל החיים - אליהם התחברנו ביציאת מצרים... וְעַתָּה אִם שְׂמוּעַ לְעַם וְהִייתִי לְכֶם לְאֱלֹקִים... וְעַתָּה אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמְעוּן בְּקִלִּי וְשִׁמְרֶתֶם אֶת פְּרִיטִי, וְהִייתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים...

התורה הקדושה היא מעיין חיים נובע, מכוחו מפכה העם היהודי שנים רבות כל כך, על פני סערות רבות כל כך, ובכל זאת נותרו מימיו צלולים כבימי קדם.

בחג הפסח, בו הפכנו לעם והחלנו את התהליך הנפלא שבסופו קיבלנו את התורה, מתנה אלוקית שאין דוגמתה לבני אנוש, שיעורי הדף היומי יתיקיימו ביתר עזו, בהשתתפות המונים שיבקשו להצטרף אל מעגל החיים.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

מענה לשון

דף ג/א שבת של ר' אלעזר בן עזריה היתה. ובמה היתה הגדה היום? אמרו לו: בפרשת הקהל. ומה דרש בה? "שמועות", "אגדות" ו"הגדות" (ב) בגיליון הקודם עסקנו בברייתא "אין אומרים

מבוא, בערה להגותו לספרי, ושנים רבות לפני כן כתב כך כבר המאירי בספרו "קריית ספר" (מאמר ה'), כי בתורה יש חמישים ושלוש פרשות בלבד, מהן עשר בספר דברים: "שאתה מונה ניצבים וילך באחד, שאינן אלא סדר אחד, אף על פי שחולקים אותו לפעמים"

אכן, מעניין לציין, כי בדפוס הראשון של פירוש רש"י, בסוף פרשת וילך מופיע הכיתוב: "חסלת אתם ניצבים" גם בספר החינוך המונה בפתיחתו את מניין המצוות שבכל פרשה, מציין כי בפרשת ניצבים כתובה מצוות "הקהל", אף על פי שהיא כתובה בפרשת וילך.

דעה זו אינה מוסכמת על הכל. מבעלי התוספות בסוגייתנו עולה בבירור כי אינם סוברים כן. בעלי התוספות (ד"ה "קלות") מתחבטים בסדר קריאת התורה, מדוע יש שנים בהן אין מפרידים את פרשות ניצבים וילך - הקצרות, ומאיך מאחדים את פרשות מטות מסעי - הארוכות. לכאורה על בעלי התוספות היה להקשות, כי ראוי להותיר את פרשות ניצבים וילך מאוחדות, כי פרשה אחת הנה. מכך שאינם מקשים כן, מוכח כי לדעתם פרשות ניצבים וילך שתי פרשות הנה.

נידון זה אינו רק לשם הידיעה. יש לו השלכות הלכתיות. להלכה נפסק, כי בשבת בה קוראים שתי פרשות, יש להקפיד על כך ששלושת הקרואים הראשונים יקראו בפרשה הראשונה, שלשת הקרואים האחרונים יקראו בפרשה השנייה, ועלייתו של הקרוא האמצעי - "רביעי" - תכלול פסוקים מן הפרשה הראשונה ומן הפרשה השנייה ("משנה ברורה" סימן רפ"ב ס"ק ה', ועיי"ש בשער הצינון, שלהלכה נוקטים כי אין קפידה אם יסיפו על שבעת הקרואים). אם ניצבים וילך פרשה אחת היא, אין צורך להקפיד בה בכך.

מעניין לציין, כי המעיין בספר "החינוך", הן במניית המצוות שבתחילת הספר והן בתוכו, יגלה כי הוא מנה את פרשות ספר שמות במניין הבא: ... יתרו. משפטים. אם כסף. תרומה... הוא מציין: "פרשת אם כסף יש בה שבע מצוות עשה ועשרים ושתיים מצוות לא תעשה" לפיכך מנה, איפוא, החינוך, את מצוות ראייה בפרשת "ואם כסף"

המהדירים (מהדורת "מכון ירושלים") מעירים על כך, כי חלוקה זו של פרשת משפטים, המופיעה גם בפירוש רבינו בחיי לתורה, נהגה גם בברצלונה ובקהילות נוספות, וכך נהגו באלג'יר ובתוניס, עד לא מכבר, לחלק פרשה זו לשתיים בשנים מסוימות.

דף ג/א כדי ליתן שכר למביאייהן

הבאת הטף למצוות הקהל

"הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. ובניהם אשר לא ידעו ישמעו וילמדו ליראה את ה' אלקיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה" (דברים לא/יג).

מצוות הקהל מתקיימת אחת לשבע שנים, במוצאי שנת השמיטה, בחול המועד של סוכות. התורה מצווה להביא גם את הטף. גמרתנו התמהה מדוע יש צורך לטלטלם לירושלים, משיבה: "כדי ליתן שכר למביאייהן" "טף" זה, הגם בן יומו הוא?

הרמב"ן (שם) נוקט, כי מדובר ב"קטני השנים הקרובים להתחנך", שהרי כך נאמר בפסוק, "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה'"

אולם ה"אור החיים" (שם) מדייק מגמרתנו, כי גם עוללים נכללים במצווה זו, שהרי מטרתה היא לזכות בשכר את הטורחים להעלותם לירושלים. הכי אין טרחה בהעלאת זאטוטים ירושלימה?! לפיכך הוא כותב כי מדובר ב"קטני קטנים, שאינם מבינים דבר, גם הם נכללים בכלל הטף" הגדיל לכתוב ה"מנחת חינוך" (מצווה תרי"ב אות ה'), כי גם תינוק מגיל שלושים יום כלול במצווה [ועיי"ש שיתכן שאף בפחות מכך].

שיטת אחרונים זו מובאת כבר במאירי בסוגייתנו, שלמד כן מדברי הירושלמי, והוסיף: "ונראים הדברים כשאין לחוש להם לחולשת הדרך"

מדוע נצטוונו להביא את הטף? השאלה המתבקשת היא, האם לשם הענקת שכר להוריהם הטורחים להביאם, נצטוו כן ישראל? "כלי יקר" מבטא תמיהה זו בלשונו הזהב: "וזה דוחק גדול, כי זה דומה כאילו ציווה שישאו עליהם משא מעצים ומאבנים לבית ה' כדי ליתן שכר למביאייהם!"

אחרונים רבים שקדו על קושייה זו והעלו תירוצים רבים ומגוונים.

לא מבינים, אך קולטים: יש שתירצו, כי הקטנים אינם מבינים אמנם, אך הם קולטים! האווירה המיוחדת נחרתת בתת מודע, כמאמר המשנה באבות (פרק ח' משנה ח'): "רבי יהושע - אשרי יולדתו",

שמועה ואגדה בבית האבל" (מ"ק כג/א), ועמדנו על הפירושים השונים למילה "שמועה"

נעסוק הפעם בבת זוגה של "שמועה" - "אגדה" נבר מן משמעותיה השונות, ומה בין "אגדה" ל"הגדה" השם "הגדה" מופיע לראשונה בלשון חז"ל שורש שם זה הוא נג"ד, ובתנ"ך מצויים פעלים רבים משורש זה בבניין הפעיל (בראשית ג/יא: "מי הגיד לך"; שמות יג/ח: "והגדת לבנך"; ירמיה ד/ה: "הגידו ביהודה ובירושלים השמיעו ואמרו"), ובבניין הופעל (דברים יז/ד: "והגד לך ושמעת"). בפועל "הגידו" ובשם "הגדה", נפלה האות נ' של השורש, ותמורתה מופלגת ומודגשת האות ג' שאחריה, "דגש משלים" כך היא דרכם של שורשים המתחילים בנ"ן: כשהנ"ן צריכה להגיד בשוא נח - היא **עוללה** לנפל/לפל ובמקומה תודגש האות שאחריה. כך הוא, למשל, שורש נח"ו: הָגַד (ישעיה נח/ו), מְתִיר (תהלים קמו/ז), מְתִיר, הָפִיר, הָפִיר (שביעית פ"ו מ"ד).

ביסודו של דבר, אין שום הבדל במשמעות של "הגדה" ו"אגדה" לפעמים, ישנם חילופי נוסח בין כתיבי היד של התלמוד, ולפעמים, שתי הצורות מופיעות באותו הקשר. "הגדה" היא הצורה האופיינית לעברית המקראית ("הפעלה" מבנין "הפעיל", כמו: התחלה, הזכרה), והצורה "אגדה" (כמו "אגדתא" הארמית) היא על דרך הארמית ("אפעלה" מבנין "אפעל" הארמי, כמו: "אתחלתא דגאולה" - מגילה יז/ב). כרגיל, במקרים של מלים נרדפות, נוצר לפעמים בשלב מאוחר יותר בידול משמעות, ולכן **כיום** בעברית של ימינו משמעות "הגדה" שונה מ"אגדה" נעבור כעת לביאור מילה זו.

א. באופן בסיסי, "הגדה"/"אגדה" היא **שם הפעולה** של המגיד, ואין זה משנה מה הוא מגיד. בתלמוד מופיע שם זה כמה פעמים במובן של הגדת עדות (כגון: "אם לא יגיד... - בראיין להגדה הכתוב מדבר"; שבועות לה/א).

ב. המשמעות הרווחת של "אגדה" היא **בתור שם עצם**, המציין חלק מחלקי התורה. בספר מבוא התלמוד (נדפס לאחר בבלי ברכות, עמ' 90 ש"ס וילנא) המיוחס לר' שמואל הנגיד הוגדרה מילה זו בלשון זו: "כל פירוש שבא בתלמוד על ענין שאינו של מצוה - הוא הגדה. ב"אגדה" כלולים כל דברי חז"ל שאינם עוסקים ב"הלכה", בדינים ובמצוות מעשיות.

במקביל לצמד המלים העברי "שמועה" ו"אגדה", נפוץ צמד המלים הארמי: "שְׁמֵעָא" ו"אגדתא" משמעותו זהה.

ג. בתור **שם עצם**, "הגדה"/"אגדה" מציין גם את מה שאומר **המגיד** לבילי הסדר, לקיום מצות "והגדת לבנך" (שמות יג/ח). שם זה מוזכר בפרק "ערבי פסחים" (קטו/ב): "אין עוקרין את השלחן אלא לפני מי שאומר הגדה", או "אגדתא", וכפי שנקרא היום "הגדה של פסח", ובפי יהודי תימן: "אגדתא דפסחא"

כאמור, כיום נוצר בידול משמעות: במקום א' ה"ל קשמים שמות פעולה אחרים, כגון: "אמירה", "דיבור" ו"הצאה" את "הגדה" - מייחדים לפסח (ג' הנ"ל), ואת "אגדה" - לדברי חז"ל שאינם הלכה (ב' הנ"ל), והן - להבדיל אלפי הבדלות - לציון סיפורים דמיוניים וקעשיות בדויות ("אגדות עם").

בגיליון הבא נבר, בעז"ה, מהו הקשר בין המילה "הגדה"/"אגדה" לשורש הדקדוקי שלה, נג"ד.

להערות ורעיונות נוספים, ולקבלת תוספות: ת.ד. 3446 ב"ב. דוא"ר u_frank@geronimedia.net

פנינים

תוספות במסכת חגיגה

שח האדמו"ר רבי יקותיאל יהודה מצאנז קלוזינבורג זצ"ל: לכל גמרא ותוספות בש"ס יש קדושה מיוחדת המטהרת ומקדשת הלב והמוח ועוזרתו להיות יהודי. כך אמר רבי לוי יצחק מברדיצ'וב: לכל תוספות יש יחוד השייך לו, ולתוספות במסכת חגיגה שני יחודים!...

דף ג/א אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם

מדוע שמח רבי יהושע?

מדוע רבי יהושע החשיב כמרגלית טובה, את

מפני שמיום לידתו היתה אמו מעמידה את עריסתו בבית המדרש, כדי שיספוג אל קרבו את אווירת הקדושה (עיין שערם מצויינים בהלכה וכן יהודע).

היכן ישארו הפעוטות? רבינו הגאון רבי יעקב מליסא, בעל "נתיבות המשפט" מבאר בספרו "נחלת יעקב", שהרי ממילא נאלצים ישראל לשאת את טפיהם ירושלימה, מפני שמצווה על כל הגברים ועל כל הנשים להשתתף במעמד זה, וכי יותירו את הפעוטות בביתם? לפיכך תמהה הגמרא, לשם מה נזקקה התורה לצוות להביאם, הרי ממילא יעשו כן מחוסר ברירה? על כך משיבה הגמרא, כי ציווי זה ניתן כדי להפוך את המטלה למצווה, וכך יזכו ישראל בשכר נוסף...

מעניין לציין, כי בספר "זכר למקדש", להגאון האדר"ת זצ"ל, כותב, כי לפי הסוברים שגם עוללים רכים הובאו למצוות הקהל, הרי שנס ופלא אירע שם. מאות אלפי תינוקות נאספו עם הוריהם לשמוע את המלך קורא מחומש "דברים", ותינוק לא צייץ, בכה, צהל או השמיע את קולו...

דף ג/ב איזהו שוטה

"שוטה" הפטור מן המצוות, יכול לעשות קניין?

מקרה סבוך הובא להכרעתו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

יהודי שהתנהג בכל אורחות חייו כאדם מן היישוב, נתקף ברעיון עוועים כי הוא מושיע העולם וניסה בדרכים שונות לאכוף את 'מרותו'. הוא היה כופה על גבאים לתת לו לגשת לפני העמוד, להעלותו לתורה. פעמים היה מטפס לצמרות העצים ונושא 'נאומים' חוצבי להבות. לרגל המצב המביך רעיותו ביקשה להפרד ממנו והשאלה שעלתה היא, אם הוא מוגדר כ'שוטה', שאינו יכול לתת גט.

בסוגייתנו אנו לומדים על ה"שוטה", והגמרא נותנת בו 'סימנים', למשל, הלן בבית הקברות, או המקרע את כסותו. הפוסקים מבהירים, כי גם אם ביתר מעשיו והנהגותיו הוא נוהג כפקח לכל דבר - "שוטה" הוא ופטור מכל המצוות.

לכאורה, נשוא נידוננו, שוטה הוא לכל דבר, ואין באפשרותו לתת גט לאשתו. ברם, רבי משה עיין עמוקות בנושא וחדש "דבר חדש" כלשונו (שו"ת "אגרות משה" אה"ע ח"א סימן ק"כ). את חידושו המרהיב מייסד רבי משה על יסודות רבים. הבה נתמקד באחד מהם. קושייה איתנה מציב רבי משה.

הרמב"ם מצא לכנון לכתוב את דינו של השוטה בהלכות עדות (פרק ט' הלכה ט'): "השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצוות. ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד, אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד **בדבר מן הדברים**, אף על פי שהוא מדבר ושואל כעניין בשאר דברים, הרי זה פסול ובכלל שוטים יחשב" שתי שאלות מתבקשות למקרא דברי הרמב"ם. ראשית, מדוע פירט הרמב"ם את דין השוטה בהלכות עדות, ולא ביתר ההלכות בהן הוזכר דין השוטה, כגון, הפרשת תרומות, קידושין וגירושין, קניינים ושליחות? זאת ועוד, מדוע זה מנמק הרמב"ם שהשוטה "פסול לעדות מן התורה - לפי שאינו בן מצוות" הכי זו הסיבה שאינו ראוי להעיד? הן אינו ראוי להעיד כי שוטה הוא ולא ניתן לקבל עדות של אדם שדעתו משובשת עליו!

יש להבדיל בין מצוות לקניינים: מכאן יוצא רבי משה לחדש, כי יש להבדיל בין מצוות לבין קניינים. בנוגע למצוות - לא ניתנה תורה לחצאין; מי שפטור ממצווה אחת מחמת שטיונו, פטור מכל המצוות, כי מקשה אחת היא התורה, אי אפשר להיות ראוי לחלקה בלבד. שונים הם דיני הקניינים, שאינם 'מצוות', אלא דינים שקבעה התורה כיצד יש להעביר חפצים מבעלות אחת לרעותה, וכן דיני הקידושין והגירושין, בכלל הלכות קניינים הם, כיצד קונה אדם אשה וכיצד הוא מבטל את קניינו.

בדיני קניינים, גם אם אדם שוטה לעניין סוג מסויים של קניין, אין בכך כדי לבטל את זכאותו ואת אפשרותו לעשות סוג קניין שלגביו הוא פקח ומדבר לעניין. לפיכך, הסיק רבי משה, אמנם אדם זה פטור מן המצוות, אך אין מניעה שיגרש את אשתו.

זו הסיבה שכתב הרמב"ם ששוטה פסול לעדות, לפי שהוא פטור מן המצוות. שכן, יתכן שבנושא עדות זו הרי הוא פקח לכל דבר ועניין, ברם, מאחר שהעדות היא מצווה מן התורה, והוא פטור ממצוות התורה - אין הוא כשיר למסירת עדות [ועיי"ש שביסס את העולה מדברי הרמב"ם, מסוגיות בתלמוד הבבלי והירושלמי].

רבי משה מוסיף ובונה יסודות נוספים בנושא סבוך זה, תוך שהוא מציין נימוקים אחדים המסייעים להיתרו הגדול.

המימרא שהטף באים להקהל על מנת ליתן שכר למביאייהם?

ה"משך חכמה" אומר, שההסבר נעוץ בימי ילדותו של רבי יהושע כמבואר בירושלמי (יבמות פ"א) שאמו היתה מביאה את עריסתו לבית המדרש כדי שישמע דברי תורה. ומשום כך הבאת הטף בקטנותם לשמוע תורה היתה הנהגה כה קרובה לליבו.

דף ה/ב במסותרים תבכה נפשי... מקום יש להקב"ה ומסותרים שמו

"מסותרים"

כאשר למד רבי נחום משאדיק גמרא זו, התרגש מאד על כך שישנו מקום להקב"ה בו הוא בוכה על הגלות. מיד קם והחליט ליסד מקום נסתר בו יבואו יראי ה' ויבכו אף הם על גלות השכינה וצער. שלשה עשר צדיקים בירושלים של אז נמצאו מתאימים לקבל את מפתח הנחשת של אותו מקום צנוע. איש לא ידע מכך עד שהתגלה הדבר על ידי רבי שמואל סלנט, כאשר נפטר רבי צבי מיכל שפירא ונמצא בידו מפתח נחשת שאיש לא ידע את פשרו...

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הופיע ויצא לאור ספר

"פירות תאנה"

על מסכת חגיגה והוא כולל הערות וביאורים על סדר הדף בעיקר מספרי גדולי הדורות ניתן להשיג בהנחיית הספרים המובחרות

מגידי שיעורים יכולים לרכוש את הספר בערכת ספרי עזר המגידי השיעורים

לעילוי נשמת

מרת **ריזל קוט** ע"ה

בת הר"ר פנחס וצלר ז"ל נלב"ע כ"א בניסן תשנ"ה

תנצב"ה

הנוצחה ע"י בניה הר"ר **פנחס צבי קוט** - פ"ת והר"ר **יוסף מרדכי קוט** - מלבוון אוסטרליה

לעילוי נשמת

הר"ר **מיכאל ארדן** ז"ל

ב"ר משה אלתר ז"ל נלב"ע כ"ד ניסן תשל"ב

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת מו"ר אבינו

הר"ר **ניסים עגיב** ז"ל

בן הרב כמוס זצ"ל נלב"ע כ"ה בניסן תשס"א

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

מאורות הדף היומי

Main Office:

Wagman street 1

P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL

tel: +972-3-5775333

Fax: +972-3-7601020

E-mail: meorot@meorot.co.il

משרד ראשי:

רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)

ת.ד. 471 בני-ברק

טל: 03-5775333

פקס: 03-7601020

אימייל:

למנויים, תרומות והנצחות ובכל עניין

ניתן לפנות לטל: 03-6160657